

Секція 1

ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ

Ківалов С. В.

президент Національного університету
«Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор,
академік НАПрН України, заслужений юрист України,
народний депутат України

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ РЕГІОНАЛЬНИХ ПРОКУРАТУР З ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ УПРАВЛІННЯМИ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ

Судово-правова реформа, яка відбувається в Україні зараз, передбачає реформування не тільки судової влади, а й судово-правоохоронної системи загалом. Відповідно до Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки держава взяла на себе обов'язок щодо ефективного реформування судових та правоохоронних органів відповідно до європейських стандартів, в тому числі шляхом утворення нових інституцій. Так, було створено Державне бюро розслідувань (далі — ДБР), яке розпочало функціонувати з 27 листопада 2018 року.

Створення ДБР можна вважати важливою подією для усієї системи правоохоронних органів, оскільки існування такого органу, який здійснює правоохоронну діяльність з метою запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів, віднесених до його компетенції, дозволяє суттєво підвищити ефективність попередження і розслідування злочинів. Існування цілісної системи судових та правоохоронних органів, в якій кожний орган виконує покладені на нього обов'язки щодо розслідування кримінальних правопорушень, процесуального керівництва досудовим розслідуванням і судового розгляду на засадах верховенства права, законності та справедливості, дозволить покращити криміногенну ситуацію у нашій державі.

Водночас на практиці виникає низка проблемних питань, пов'язаних з організацією взаємодії регіональних прокуратур з територіальними управліннями Державного бюро розслідувань.

Насамперед через віддаленість територіального управління Державного бюро розслідувань (далі — ТУ ДБР), розташованого в м. Ми-

колаєві, досудове розслідування значної кількості актуальних кримінальних проваджень, які підслідні Державному бюро розслідувань, розпочинається прокуратурою Одеської області, що негативно впливає на якість та оперативність у розслідуванні.

На теперішній час з урахуванням кількості звернень громадян та кримінальних проваджень, переданих до ТУ ДБР, розташованого в м. Миколаєві, здійснення ефективного досудового розслідування злочинів, вчинених на території області, ускладнено об'єктивними факторами.

Зокрема кількість ухвал слідчих суддів, якими уповноважених осіб прокуратури зобов'язано внести відомості до ЄРДР, віддаленість населених пунктів від місця дислокації ТУ ДБР, розташованого в м. Миколаєві, перешкоджає конструктивній роботі ДБР, а також співпраці з іншими правоохоронними органами, які діють на території обслуговування південного регіону.

Так, відповідно до ч. 3 п. 3 розділу I Порядку на керівників регіональних прокуратур покладено обов'язки щодо забезпечення реагування на виявлені порушення закону з моменту надходження заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення до прийняття остаточного рішення у провадженні. Разом з цим на цей час керівники регіональної прокуратури не мають можливості швидко організувати досудове розслідування у кримінальному провадженні за резонансними злочинами, які підслідні слідчим ДБР, оскільки не мають функції призначення прокурорів у кримінальному провадженні та, як наслідок, координації їх дій з метою повного та швидкого збирання доказів кримінального правопорушення.

Аналогічна ситуація складається під час виконання керівниками регіональних прокуратур та підпорядкованими їм прокурорами структурних підрозділів вимог розділу IV Порядку («Організація діяльності прокурорів під час проведення досудового розслідування») у відношенні до слідчих ДБР.

Так, керівники регіональних прокуратур та підпорядковані їм прокурори структурних підрозділів, які здійснюють нагляд за додержанням законів органами ДБР, фактично не мають повноважень щодо здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування та доступу до них, у зв'язку з тим, що старшими групи прокурорів є прокурори Генеральної прокуратури України.

Під час проведення досудового розслідування у кримінальному провадженні слідчий фактично взаємодіє з прокурором Генеральної прокуратури України, а прокурори регіональної прокуратури позбавленні можливості в повному обсязі мати інформацію про проведені слідчі дії та прийняті процесуальні рішення. Як наслідок, керівники та прокурори регіональної прокуратури позбавлені можливості ор-

ганізовувати належний нагляд у формі процесуального керівництва, тобто фактично здійснювати нагляд за додержанням законів слідчими ТУ ДБР.

Щодо виконання положень розділу III Порядку («Організація роботи прокурорів на початку досудового розслідування») слід зазначити, що керівники регіональних прокуратур не мають можливості упродовж доби інформувати Генерального прокурора про кожний факт вчинення кримінального правопорушення працівником прокуратури, оскільки фактично не мають доступу до інформації про реєстрацію ТУ ДБР таких кримінальних проваджень.

Крім того, виникає ряд проблемних питань про застосування норм кримінального процесуального законодавства щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій та їх застосування в частині законодавства про державну таємницю.

Так, відповідно до Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, рішення про розсекречення матеріалів НСРД приймає прокурор, який здійснює повноваження в конкретному кримінальному провадженні у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, що погоджується керівником прокуратури.

При цьому для прокурора галузевого відділу Генеральної прокуратури України, який здійснює процесуальне керівництво у провадженнях ТУ ДБР та який приймає рішення про розсекречення матеріалів негласних слідчих (розшукових) дій, керівником органу прокуратури є Генеральний прокурор або його заступник. Внаслідок цього режимно-таємною частиною прокуратури Одеської області не можуть бути зареєстровані документи, виконані на бланку Генеральної прокуратури України та за підписом керівництва Генеральної прокуратури України.

Слід також зазначити, керівники територіальних прокуратур та начальники режимно-таємних частин не мають повноважень доставки секретних документів, виготовлених працівником галузевого відділу Генеральної прокуратури України, та надання відповідних дозволів на доставку такої кореспонденції в межах населеного пункту та за його межі.

У зв'язку з викладеним та з метою підвищення ефективності прокурорського нагляду у формі процесуального керівництва пропонується визначити окремим наказом Генерального прокурора або внести зміни до галузевого Наказу № 51 «Про затвердження Порядку організації діяльності прокурорів і слідчих органів прокуратури у кримінальному провадженні», яким наділити прокурорів регіональних прокуратур повноваженнями здійснювати процесуальне керівництво у кримінальних провадженнях, що розслідуються слідчими ТУ ДБР,

за територіальним принципом (в межах територіальної юрисдикції), тобто за місцем вчинення кримінального правопорушення, не зважаючи на фактичне місце розташування територіальних підрозділів ДБР.

Водночас пропонується організувати роботу з нагляду за додержанням законів органами ДБР за аналогією діяльності Департаменту нагляду за додержанням законів у кримінальному провадженні та координації правоохоронної діяльності Генеральної прокуратури України та відповідних управлінь з нагляду за додержанням законів у кримінальному провадженні та координації правоохоронної діяльності регіональних прокуратур з відповідним підпорядкуванням та взаємодією.

З урахуванням складності кваліфікації кримінальних правопорушень, суспільного резонансу, прогнозованих обсягів процесуальної роботи пропонується передбачити можливість визначення груп прокурорів у кримінальних провадженнях з прокурорів як Генеральної прокуратури України, так і з регіональних прокуратур.

Злагоджена упродовж останніх років співпраця процесуальних керівників прокуратури Одеської області з контролюючими та правоохоронними органами регіону спрямована на виявлення та попередження кримінальних правопорушень, ефективна взаємодія з експертними установами дозволить реалізувати загальні засади кримінального провадження щодо забезпечення об'єктивного, повного, швидкого та неупередженого досудового розслідування у кримінальних провадженнях, вчинених на території Одеської області, що розслідуються слідчими ТУ ДБР, розташованого у м. Миколаєві.

Наділення в повному обсязі прокурорів прокуратури Одеської області повноваженнями зі здійснення процесуального керівництва у кримінальних провадженнях про злочини, вчинені на території області, що розслідуються слідчими ТУ ДБР, розташованого у м. Миколаєві, дозволить рівномірно розподілити навантаження на слідчих, продовжити налагоджену роками співпрацю із оперативними підрозділами та експертними установами регіону, а також забезпечити здійснення належного процесуального керівництва силами прокуратури області.